

Asia: VN/9732/2019

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleiset kommentit uudistuksesta ja esitysluonnokseen sisältyvistä ehdotuksista

- yleiset huomiot ehdotetuista vanhempainpäiväraahajärjestelmän muutoksista

-

- kommentit raskaus- ja erityisraskausrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista

-

- kommentit vanhempainrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista

-

- kommentit muita sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia koskien

-

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin

-

Muita etuuslakeja koskevat muutosehdotukset

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista muihin etuuslakeihin

-

Laki varhaiskasvatustulain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista varhaiskasvatustulain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin

-

Laki työsopimustulain ja laki merimiesten työsopimustulain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista työsopimustulain ja laki merimiesten työsopimustulain

Lausunto perhevapaaudistukseen

30.3.2021

Asia: Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuustulain, työsopimustulain ja varhaiskasvatustulain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (VN/9732/2019)

Muistiliitto ry

Omaishoitajaliitto ry

Suomen Setlementtiliitto ry

Vanhus- ja vähimmäispalvelun liitto VALLI ry

Vappu Taipale

Lausuntoa on valmisteltu Valtaa vanhuus verkostossa (www.valtaavanhuus.fi).

Yleisesti esityksestä

Perhevapaauudistukseen liittyvä työelämän tasapainodirektiivin käyttöönotto on odotettu uudistus, jonka avulla voidaan edistää työn ja omaishoidon yhteensovittamista. Sillä voidaan vastata kasvavaan hoivan tarpeeseen ikääntyvässä Suomessa. Omaishoitoon esitetyt uudistukset kohdistuvat jopa 750 000 omaisestaan tai läheisestään huolta pitävään työntekijään, joten merkitys on suuri.

Tulevaisuuden ikääntyvässä yhteiskunnassa hoivatarve kasvaa ja on välttämätöntä löytää uusia tapoja järjestellä hoivaa joustavasti. Me haluamme hoitaa ja auttaa läheisiämme, mutta haluamme olla myös ansiotyössä. Lähes kaikilla on kokemusta siitä, että monimutkainen palvelujärjestelmämme edellyttää omaisen apua. Omaisten roolin kasvu kumpuaa huoltosuhteen muutoksista. Moni ikääntyvä läheinen tarvitsee tukea arjen asioissa. Omaisten rooli kasvaa myös siksi, että laitoshoidon on vähennetty ja hoitoa siirretty koteihin. Omaiset paikkaavat ja täydentävät kotihoidon tarjontaa ja puutteita.

Ansiotyössä käynnin ja omaishoidon toimiva yhteensovittaminen on sekä yksittäisen omaishoitajan ja omaishoitoperheen että koko yhteiskunnan yhteinen etu. Pidämme kuitenkin huolestuttavana, että omaishoitajia tai omaishoitajien edustajana toimivia järjestöjä ei ole kuultu lakien valmistelussa. Omaishoitajien osallisuus ei ole tältä osin toteutunut, mikä näyttäytyy pahana puutteena esityksessä.

Erikseen kiitettävänä kohtana hallituksen esityksessä on sen kuvailu erilaisten omaishoitotilanteiden ja omaishoitovapaiden käyttötarkoitusten moninaisuudesta. Kuvaus vastaa hyvin arjen käytäntöjä, ja on selkeä parannus direktiivissä esiteltyyn vähimmäisvaatimukseen. Esitys nostaa myös monia tärkeitä asioita keskusteltavaksi, kuten omaishoitajien kohtaaman syrjinnän ja epäyhdenvertaisen kohtelun työpaikalla.

Korjattavia puutteita

1. Omaishoitajan ja omaishoitosuhteen määritelmän omaishoitovapaassa tulee vastata nykyisiä kansallisia käytäntöjä

Esityksen omaishoitovapaa määrittää omaishoitajien piirin kapeammaksi, kuin aiemmat käytännöt (työsopimuslaki 4:7 § ja 4:7a §; laki omaishoidon tuesta 2 §). Määritelmä on myös kapeampi, kuin muutosvaade, jonka Työelämä ja tasa-arvovaliokunta edellytti työsopimuslain 4:7a §:ään kyseistä pykälää säädettäessä (TyVM 14/2010, HE263/2010). Se vastaa enemmän etelä- ja keskieurooppalaista käsitystä perhehoivasta, kuin suomalaista omaishoitokäytäntöä.

Ikääntyneistä yhä suurempi osa asuu yksin, ilman puolisoa tai lapsia, joten läheisten laaja määritelmä on tärkeä. Esimerkiksi ikääntyneen henkilön, joka on aiemmin hoitanut naapurinsa lasta,

huolenpito ei voisi olla tämän aikuiseksi kasvaneen lapsen omaishoitovapaan käytön syynä, vaikka läheissuhde olisi aito ja hoivasuhde tyypillinen. Ehdotettu määritelmä rajoittaisi perusteetta vapaiden käyttöä, loisi tulkintaepäselvyyksiä työsopimuslain eri kohtien välille ja voisi myös heikentää kansalaisten luottamusta lakiin.

Korjattavaa: Vaatimus samassa taloudessa asumisesta on poistettava suomalaiseen perhe-elämään ja omaishoitopolitiikan vakiintuneisiin käytäntöihin sopimattomana. Korjattavana kohtana työsopimuslain 4:7b §:ssä on säädettävä omaishoitovapaan käyttämiseen oikeutettuna työntekijänä työsopimuslain 4:7a §:n ja omaishoitolain 2 § määrittelyä vastaavasti ”hoidettavan omaista tai muuta läheistä henkilöä”.

2. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi omaishoitovapaaseen tulee sisällyttää korvaus

Vaikka omaishoitovapaa on odotettu ja toivottu lisävapaa, tulee se esityksen kaltaisena heikentämään omaishoitajien, ja erityisesti naisomaishoitajien, yhdenvertaisuutta. Arvioiden mukaan valtaosa vapaita käyttävistä tulee olemaan naisia, jolloin korvaukseton vapaa heikentää näiden toimeentuloa ja eläkekertymää. Juuri naisomaishoitajat jäävät usein myös pois työelämästä ansiotyön ja omaishoidon yhteensovittamisen joustamattomuuden vuoksi.

Korvaamalla ansionmenetystä voidaan turvata aiempaa laajemmalle joukolle ansiotyössä käyviä omaishoitajia mahdollisuus jatkaa työuraansa, ilman että heidän täytyy etsiä vaihtoehtoisia ratkaisuja, kuten omaishoidon jatkamista pelkän omaishoidon tuen varassa.

Korjaus: Omaishoitovapaaseen tulee sisällyttää sairausvakuutuksesta katettu omaishoitoraha, jota maksettaisiin kymmenen päivää ja saattohoitotilanteissa 20 päivää hoidettavaa läheistä kohden. Täten useampi kuin yksi työntekijä voisi hoitaa läheistään, kuten saattohoidossa olevaa perheenjäsentä. Korjattava kohta liittyy työsopimuslain 4:7b §:ään, mutta edellyttää muutosta myös sairausvakuutuslakiin.

3. Työsyrrinnän ja epäedullisen kohtelun suoja on vahvennettava

Yksi merkittävimmistä perhevapaiden käyttöä rajoittavista tekijöistä on omaishoidon stigma, eli puhumattomuus ja yhdenvertaisen kohtelun pelko. Vaikka on hyvä, että irtisanomiskielto ja syrjinnän mahdollisuus nostetaan uudistuksessa keskusteltavaksi, on suoja vahvennettava, jotta omaishoidon stigma voidaan purkaa ja työjoustot voisivat toimia tarkoitetulla tavalla.

Korjaus: Jo esitysvaiheessa on kannustettava viranomaisia riittävään tiedottamiseen ja kouluttamiseen. Irtisanomissuojaa on vahvennettava, kirjaamalla sekä työsopimuslain 4:7b §:n että 4:7a §:n vapaa lain 7:9 §:ssä määritellyn erityisen irtisanomissuojan piiriin. Syrjinnän kohteeksi joutuneen asemaa on parannettava, joko keventämällä syrjityn näyttövelvoitetta tai muutoin helpottamalla syrjintää kohdanneen mahdollisuuksia riitauttaa asia.

Laki vuosilomalain ja laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista vuosilomalakiin ja merimiesten vuosilomalakiin

-

Liitelait (lakiehdotukset 18-29)

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista liitelakeihin

-

Vaikutusten arviointi

- **Taloudelliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset julkiseen talouteen**

-

- **Vaikutukset kotitalouksiin**

-

- **Vaikutukset yrityksiin**

-

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

-

- **Muut yhteiskunnalliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset lapsiin ja perheisiin**

-

- **Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon**

-

- **Vaikutukset yhdenvertaisuuteen**

-

- **Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään**

-

- **Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähälle arvoinnille? Jos on, niin mikä?**

-

Hallituksen esityksen toimeenpano ja seuranta

- **kommentit liittyen uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan**

-

Muut mahdolliset kommentit

-

Taipale Vappu

